

Interreg

UNIONE EUROPEA
EVROPSKA UNIJA

ITALIA-SLOVENIJA

PRIMIS

Progetto strategico finanziato dal Fondo europeo di sviluppo regionale
Strateški projekt sofinanciran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj

VEČKULTURNO
POPOTOVANJE MED
SLOVENIJO IN ITALIJO
SKOZI PRIZMO MANJŠIN

POT ZA ODKRIVANJE FURLANSKE DEDIŠČINE V VZHODNEM VENETU *med rekama Lemeno in Tilmentom*

UNIONE ITALIANA
ITALJANSKA UNIJA
ITALJANSKA UNIJA

projekt
CZZ | ATS

REGIONE DEL VENETO

CAN
COMUNE COSTIERA
NORD OVEST
COMUNE COSTIERA
SUD OVEST
COMUNE COSTIERA
SUD EST
PULSARENE RINNOVAMENTO

REGIONE AUTONOMA
FRIULI VENEZIA GIULIA

SDGZURES
Slovenija - Deželna Gospodarsko-Zbirna zveza
Unione Regionale Economica Slovena

IRRA
Zeleni kras

TURISTIČNO
GOSTINSKA
ZBORNIČA
SLOVENIJE

FONDAZIONE CENTRO
STUDI TRANSFRONTALIERO
DEL CONSORZIO V. VENEZIA

VeGAL

Furlanska zgodovinska in kulturna dediščina v vzhodnem Venetu (med rekama Lemeno in Tilmentom) zahteva več kot le en dan za ogled, z dobro organizacijo pa je mogoče spoznati vsaj nekatere njene najbolj izvirne in edinstvene vidike.

Vez tega območja s Furlanijo sega v rimsko dobo, ko je bilo mesto Iulia Concordia pravno in gospodarsko odvisno od Ogleja.

Konkordijska škofija, ki je bila od nekdanj pod cerkveno oblastjo oglejskega patriarha, je v srednjem veku postala pomemben del poznejše cerkvene kneževine, imenovane Patria del Friuli oziroma Domovina Furlanija, ki je bila pod oblastjo patriarha.

Do Napoleonove dobe, ko je bil okraj Portogruara priključen k Benetkam, je bil ta del vzhodnega Veneta pravno in kulturno »furlanski«. Glede na svojo zgodovino je furlanska identiteta v Venetu danes bolj kulturna kot etnična.

Pot skozi zgodovinske kraje furlanske identitete obiskovalca popelje na odkrivanje dediščine, razpršene po ozemlju sedmih občin: San Michele al Tagliamento, Fossalta di Portogruaro, Teglio Veneto, Gruaro, Cinto Caomaggiore, Portogruaro in Concordia Sagittaria. Gre za območja, kjer je furlanska skupnost danes najštevilčnejša.

Za rdečo nit te poti je bila izbrana voda, element, ki sam po sebi označuje celotno ozemlje vzhodnega Veneta, ki je preprejeno z rekami in vodnimi viri, ki so vedno spremljali razvoj civilizacije, tudi na območju Veneta.

Pot je razdeljena na 3 dele, njene glavne etape, ki so prikazane na spodnjem zemljevidu, pa so označene in oštevilčene.

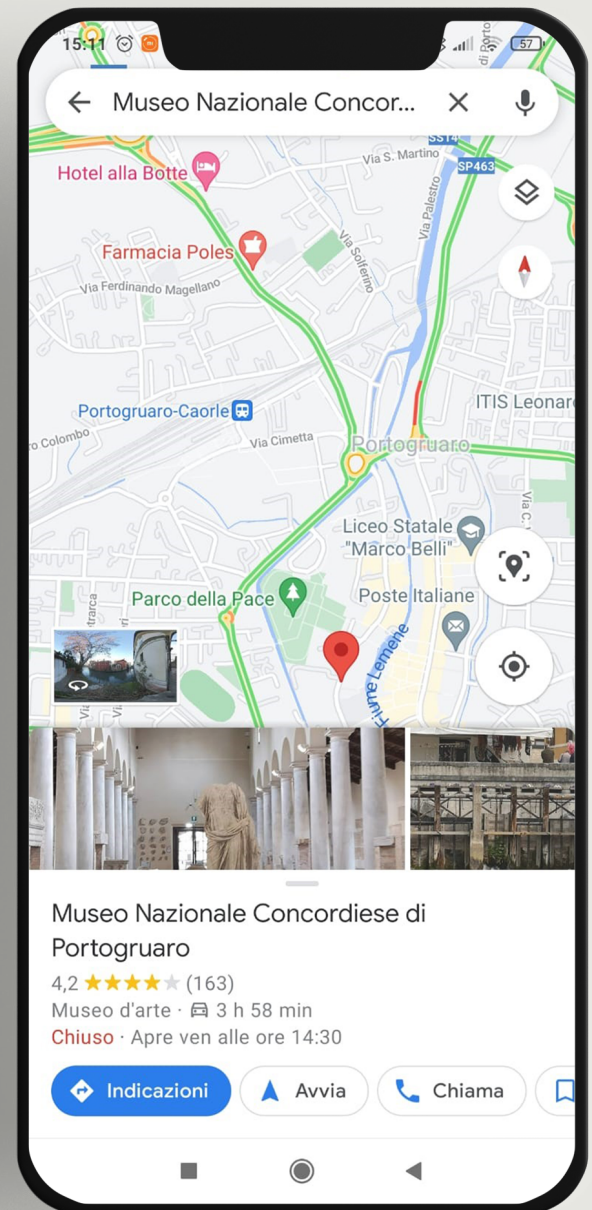
Zanimivosti, ki so predstavljene v tem vodniku, so del že obstoječih tematskih poti na območju, ki so pomembne s krajinskega ali kulturnega vidika.

- **POT GIRATAGLIAMENTO (rumena/zelena);**
- **POT GIRALEMENE (zelena/rdeča).**

OB VSAKI ZANIMIVOSTI
JE QR KODA, KI VODI
DO TOČNE LOKACIJE NA
GOOGLOVIH ZEMLJEVIDIH.

ZAJEMITO QR KODO Z
BRALNIKOM VAŠEGA
PAMETNEGA TELEFONA IN
DOSTOPITE DO LOKACIJE.

RAZDALJE MED
POSAMEZNIMI TOČKAMI
SE NANAŠAJO NA POTI, KI
SO PREVOZNE S KOLESOM
IN AVTOMOBILOM, KAKOR
JIH NAVAJAJO GOOGLOVI
ZEMLJEVIDI.

*San Michèl
tiara dai me vegjus
paìs di sotans
e di gjasis svanidis
tal recuart
di 'na guera*

Nelso Tracanelli - S. Michèl

San Michele,
zemlja mojih prednikov,
dežela kmetov
in hiš, izginulih
v spominih
vojne.

(pesem je napisana v eni od različic furlanskega jezika, ki se uporablja v vzhodnem Venetu)

DEL 2

MED DVEMA REKAMA

od Villanove della Cartera do naselja Cinto Caomaggiore

STR. 19

Cinto
Caomaggiore

Gruaro

Teglio Veneto

Villanova
della Cartera

Portogruaro

Fossalta di
Portogruaro

Concordia
Sagittaria

Cavanella

Sindacale

Bacino Villa

Terzo Bacino

Bibione

DEL 1

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

od Bibiona do Villanove della Cartera

STR. 6

PARTE 3

POT OB REKI LEMENE

od naselja Cinto Caomaggiore do Bibiona

STR. 26

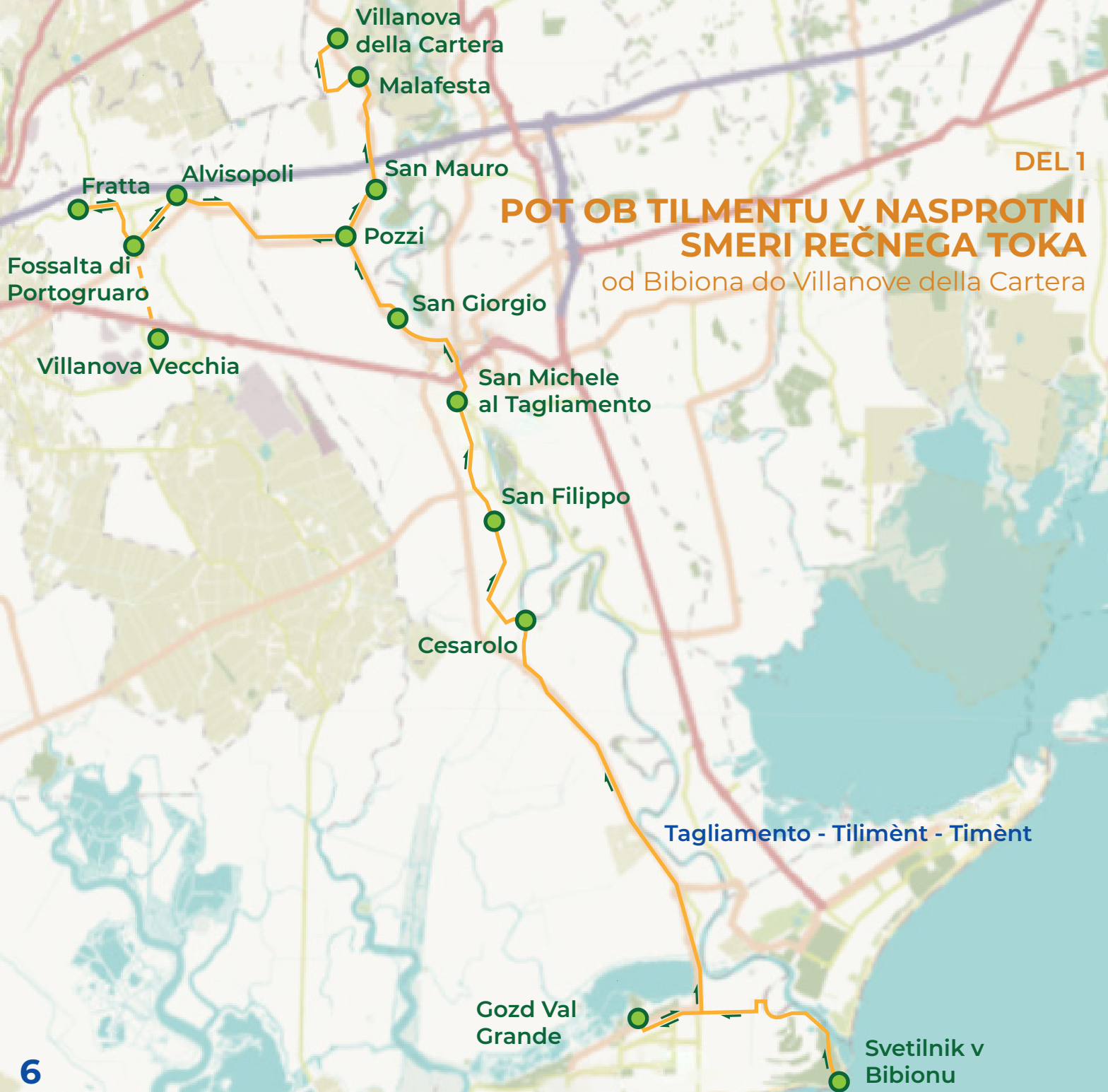
TRADICIONALNE FURLANSKE JEDI V
VZHODNEM VENETU
OD STR. 35

DEL 1

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

od Bibiona do Villanove della Cartera

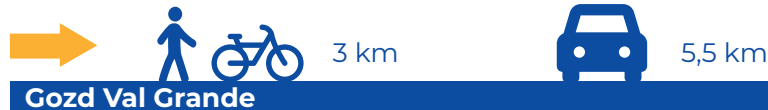

Svetilnik v Bibionu (izhodišče)

Bibione, svetilnik

Spoznavanje furlanske dediščine se začne pri **svetilniku Punta Tagliamento v Bibionu**, obmorskem naselju v neposredni bližini znane **občine San Michele al Tagliamento**, nato pa se večji del poti odvija vzdolž dveh rek, Tilmenta, ki predstavlja mejo s Furlanijo - Julijsko krajino, in Lemene, ki vijuga med starimi vasicami in mesteci, kakršna sta Portogruaro in Concordia Sagittaria. Ta pot razkrije slabo poznane in skoraj skrite koticke tega območja. V svetilniku v Bibionu je bila v okviru projekta **PRIMIS - Večkulturno popotovanje med Slovenijo in Italijo skozi prizmo manjšin** urejena multimedijška dvorana, kjer se lahko obiskovalci v potopitvenem okolju srečajo s slikami, zvoki in glasovi furlanske kulture tega območja.

Gozd Val Grande

Val Grande, starodavno domovanje v dolini

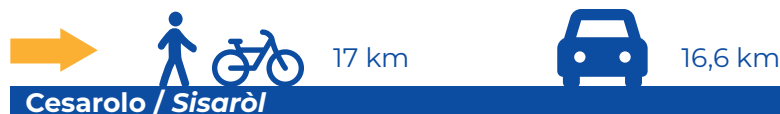
Obiskovalci na začetku poti prečkajo **gozd Val Grande**, kjer se poleti, v drugih letnih časih pa ob vnaprejšnji najavi, lahko odločijo za vodeni ogled po dogovoru z upraviteljem. Gre za približno 360 hektarjev veliko zaščiteno naravno območje, ki je del zajezenih ribolovnih barij Val Grande in Vallesina, ki sta bili nekoč del enotnega močvirja velikosti 475 hektarjev, od katerih je bilo kar 320 hektarjev mokrišč. Val Grande je starodavna nižina, ki se je izoblikovala med nastankom delte Tilmenta, kjer je še danes zajezeno ribolovno barje in območje velikega naravnega pomena, saj v svoji notranjosti skriva arheološko najdišče iz rimske dobe, ki je še v fazi raziskovanja, pa tudi ostanke starodavnega naravnega okolja, ki je bilo značilno za celoten obalni pas vzhodnega Veneta in je danes zaradi turistične urbanizacije skoraj v celoti izginilo. Gre za povezan sistem elementov: vodno površino, razčlenjeno na barja, primerna za ribolov; gozd z izjemno biotsko raznovrstnostjo rastlin in živali; fosilne sipine, ki skrivajo dragocena pričevanja iz rimske dobe; staro barjansko kočjo, v kateri so nekdam prebivali lokalni prebivalci,

Tel.
0431444846

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

zaradi česar je bilo to območje leta 1991 uvrščeno med »zavarovana območja deželnega pomena z veliko krajinsko vrednostjo«.

Popotovanje na odkrivanje furlanske dediščine se nadaljuje proti osrčju območja, vzdolž poti, ki jo proti severu riše **reka Tilment** – krajevno **Timènt** - v smeri naselja San Michele al Tagliamento.

Obiskovalci med potjo prečkajo **zaselek Cesarolo/Sisaròl**, prizorišče ljudskih pravljič in legend, kot je tista o **Noči svetnikov/La not dai Sants** svetega Filipa, ki predstavlja zelo pomemben dogodek v družabnem in družinskem življenju kmečkih skupnosti.

Za to noč je veljalo, da se mrtvi lahko vrnejo na svoje domove, zato so prebivalci pripravili vedra z vodo (včasih tudi s hrano), da bi prijazno sprejeli duše pokojnikov in se tako izognili njihovi jezi. V številnih vaseh na tem območju so vaščani vso noč izmenično pozvali z zvonovi v spomin na svoje rajne, do jutranjega zvonjenja v pozdrav Mariji.

Cesarolo

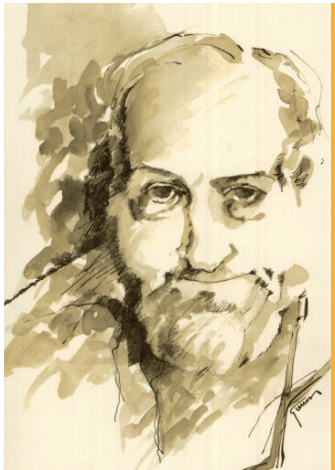
Na Furlanskem območju Portogruara obstajajo tri območja, od katerih eno zaobjema ozemlje naselij San Michele al Tagliamento in Lugugnana di Portogruaro. Govorcev je na tem območju veliko in jezik je živ. Zanj so značilne tipične oblike zahodne furlanščine (npr. uporaba kratkih soglasnikov, kakor »sintùt« namesto »sintût« za »sentito« (slišal sem), ali pa uporaba »ent« namesto »int« za »gente« (ljudje)), poleg tipičnih oblik osrednje furlanščine (npr. »tiara« namesto »tiare« za »terra« (zemlja)). Omeniti velja tudi uporabo »i/ic« za ženski zaimek »lei«.

San Michele al Tagliamento / San Michèl

**Nelso Tracanelli, risba
Renata Glereana na
naslovnici knjige
Di stros, Videm, 1993**

*slovenski prevod

BARDÒS

Sveta Sobota ob nasipu:
povprašajte po družini »Bardos«,
ki je stoletja bivala ob Tilmentu,
pred mostovi, brodarji
stvari in ljudi.
Njihov čoln je povezoval bregove, prijatelje,
sorodnike;
po reki je prevažal prod
(in koliko »moselans« je strgalo dno
naše reke pod svetim Mavrom); zvečer
so se vračali domov utrujeni, premočeni od
pršca Tilmenta.
V gorah je bil Bardosov čoln
barka splavarjev, Cesarola,
ki so ga vode Cavrata odrezale od sveta...
In pluje še danes, toda le v sanjah,
jokajoč nad zapuščenim Tilmentom.

V juniju se je mogoče udeležiti **Praznika sv. Antona/ Fiesta di Sant'Antoni** in poskusiti tradicionalni jedi lokalne kmečke kuhinje, ocvrte žabje krake ali žabje krake v omaki. (recept je na voljo na str. 35)

V kraju San Michele je živel učitelj, pisatelj in pesnik **Nelso Tracanelli** (1934 - 2002), ki je bil dejaven v furlanskem kulturnem življenju in si je močno prizadeval za osveščanje o furlanščini in furlanski kulturi.

Njegov prvenec je bila pesniška zbirka »Par êsi« iz leta 1975, kasneje pa se je preizkusil tudi v prozi, kjer so posebej cenjene njegove anekdote. Glavni akter njegovih del je narava v nizki furlanski ravnini, »o kateri pripoveduje doživeto, pa tudi z nostalgijo po preteklih časih, ki jih doživlja kot pokrajino, v kateri človek in narava ubrano in povezano sobivata, daleč od protislovne ločitve sodobnega človeka in družbe, s katero se Tracanelli ne strinja« (Maria Cristina Cescutti, »Dizionario biografico dei friulani«).

I BARDÒS*

*Santa Sabida, lì, vissìn la rosta:
domandèt dai Bardòs, di chè famea
c'a à vivùt tal Timent, par secui,
prima dai puns, passadòrs
di roba e di zent.*

*La barcia a univa rivis, amìs, parinç;
coreva zù pal flun a partà glera
(e quanciu moselans a gratà il fons
da l'aga nostra sot San Maur); la sera
a ciasa stanc, stonfs di ploia di Timent.*

*In montana la barcia dai Bardòs
era l'arca dai satàrs, di Sisaròl
taiàt fora da l'aga dal Ciavràt...
e cor ancora, ma soltant in sun
a plansi sul Timent disbandonàt.*

Nelso Tracanelli

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

San Giorgio / San Šors

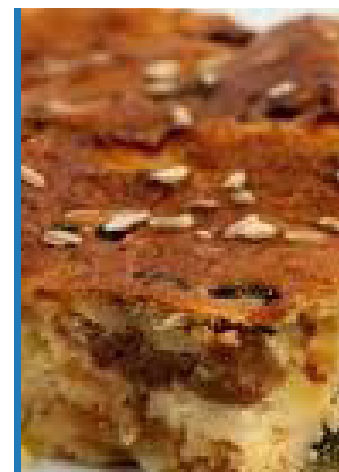

Nekaj kilometrov iz središča naselja San Michele, še vedno sledeč toku reke Tilment, prispemo do **naselja San Giorgio** z majhno **cerkvico svete Sobote/Glesiùta di Santa Sàbida di San Šors**. Stavba, ki jo tvori ena sama ladja s pravokotnim tlorisom in apsidno, nad katero se pne šilasti obok, je bila zgrajena v srednjem veku in prenovljena leta 1740. Najstarejše ime cerkvice je sveta Sobota, natančneje sveta Marija Sobote, ki je priprošnjica zlasti proti vročici. Svetnica ni navedena na seznamu svetnikov, ki jih cerkev uradno priznava, temveč povzema starozavezno tradicijo čaščenja sobote, namesto nedelje, ki je bila nekdaj značilna za manjše in bolj obrobne kraje v Furlaniji. Posebno ime te svetnice spominja na judovsko-krščansko tradicijo, ki je bila nekdaj razširjena v Ogleju.

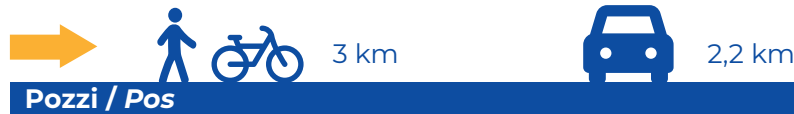
Obiskovalci, ki se na pot podajo avgusta, ne smejo zamuditi **Šagre »pinse«**, s katero obeležujejo praznik svetega Roka. »Pinsa« je tipična sladica na območju Veneta, Furlanije in nekaterih tridentinskih dolin, narejena iz preprostih sestavin, značilnih za kmečko tradicijo ([recept je na voljo na str. 35](#)). Običajno so jo jedli ob božiču in ob prižiganju kresov na dan Gospodovega razglašenja.

Sveta Sobota,
notranjost cerkvice

Pinsa

Pogled na Tilment iz zraka

Za seboj pustimo cerkvico svete Sobota in nadaljujemo pot mimo zaselka **Pozzi/Pos**, kjer je po pripovedih živel veliko čarownic. Na križišču, kjer se je cesta razcepila proti bližnjim vasem, je stal **čarovniški kamen/piera da li' striis**, na katerem so sežigali uročene predmete, da bi izničili uroke.

LA STRIA CU LA CODA*

Jo i sai che la zent dal me païs a zeva a brusâ inta li' crosaris la roba da li' personis ch'a erin stadis striadis. A zevin a brusâ chê' robis ch'a trovevin dentri tai paions e tai cussins.

A disevin che dentri tai paions e tai cussins a trovevin da li' crusutis e altris robis stranis e, tant che la roba a bruseva, i devin botis cui bastons par copâ la stria ch'a veva fat dal mal.

Int la crosara dal me païs, ch'a era chê' lî tra Pos, San Maur e San Maurut, a era una granda piera... no sai s'al era un monument, sau jo... lî sun chê' piera a brusevin i paions e duti' li' rubis da li' personis ch'a erin stadis striadis: personis ch'a no vevin ben, ch'a no podevin durmî e ch'a vevin altris malans par causa da li' striis.

In chê' volta se una persona a diseva a una femina ch'a era una stria, allora chê' a passeva par stria e duciu cuanciu la ciapevin par stria!

Ai Pos a disevin che li' striis a vevin la coda, e nun a metevin i dets da la man a cros par che no ni tachedi il maligno...

(iz: »Tiaris di Tisàne e di Puàrt«, uredil Luigi Del Piccolo, »Miti, fiabe e leggende del Friuli storico, 4«, izd. Chiandetti, 2000)

*slovenski prevod

ČAROVNICA Z REPOM

Vem, da so prebivalci moje vasi nekaj na križpotjih sežigali predmete ljudi, ki so bili uročeni. Sežigali so predmete, ki so jih našli v žimnicah in blazinah.

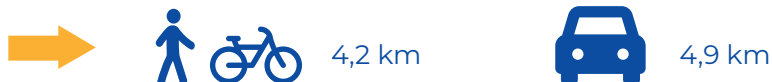
Pravili so, da so v žimnicah in blazinah našli majhne križce in druge čudne predmete, ki so jih med gorenjem mlatili s palicami, da bi ubili čarovnico, ki jih je uročila.

Na križišču v moji vasi, tistem med krajji Pozzi, San Mauro in San Mauretto, je stal velik kamen... morda je šlo za spomenik ali nekaj podobnega... Na tistem kamnu so sežigali žimnice in vse predmete uročeni, trpečih, nespečnih ljudi in ljudi z drugimi težavami, ki so jim jih povzročale čarovnice. Če je v tistih časih žensko nekdo obtožil, da je čarovnica, so jo označili za čarovnico in vsi so jo kot tako tudi obravnavali!

V kraju Pozzi so pravili, da so imele čarovnice repe, ljudje pa so držali fige, da jih ne bi napadel hudič...

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

Alvisopoli / Visòpui

Na razpotju v kraju Pozzi se odločimo za kratek odmik z načrtane poti, da si ogledamo **Alvisopoli**, zaselek v bližini Fossalte di Portogruaro, nastal na začetku 19. stoletja po zamisli grofa Alvisa Moceniga, ki je želel na svojem posestvu zgraditi povsem samozadostno mesto. Zgradil je dvorec, kmečke hiše, hleve, kašče, konjušnice, skladišča (deloma grajene iz kamna, pridobljenega z rušenjem bližnjega starega gradu v Fratti), vse potrebno za začetek novih kmetijskih, industrijskih, trgovskih in kulturnih dejavnosti.

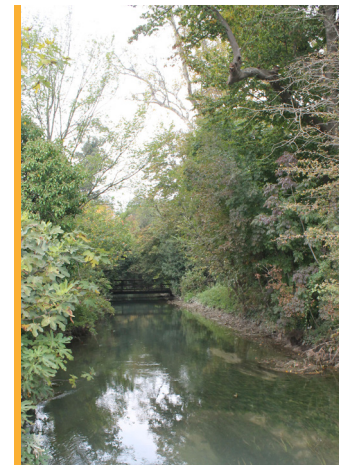
Geslo razsvetljenstva »združiti prijetno s koristnim« in marljiva čebela sta postala prepoznavni znak **tiskarne**, ki jo je ustanovil leta 1810. Eno prvih izdanih del pod taktirko direktorja Nicolaja Bettonija je bilo »Il Friuli« grofa Pietra di Maniaga. Tiskarna je zaslovela leta 1811 z objavo krajše pesnitve Vincenza Montija »*Le api panacridi in Alvisopoli*« (*Čebele Panacrida v Alvisopoliju, op. prev.*), nato pa je pod vodstvom Girolama Zambaldija leta 1814 preselila svojo proizvodnjo v Benetke.

Naselje Alvisopoli je poznano tudi po gozdnem nasadu v slogu angleških parkov **Bosc di Visòpui**, ki ga je dal ob dvorcu zasaditi plemič Alvise Mocenigo na željo žene Lucie Memmo (navdušene nad modo takratnih romantičnih vrtov). Park se razprostira na zemljišču nepravilne četverkotne oblike, ki obsega skoraj tri hektarje in pol, v njem pa uspevajo številne eksotične vrste. V ta namen je dal Mocenigo prekopati ostanek veliko prostranejšega naravnega gozda in ustvariti različne potočke z jezercem na sredini ter tri umetne gričke iz izkopenega materiala, na katerih so bila zasajena drevesa različnih vrst (na enem črničevje, na drugem platana in na tretjem tisa). Danes si je park mogoče ogledati po približno 2 km ustrezno označenih poti, od katerih so glavne še vedno razmejene s pušpanom in opremljene z lesenimi mostički.

Alvisopoli

Gozd Alvisopoli

Urnik ogleda:
od maja do
septembra,
nedelja, od
14.30 do 19.00

Mlin Alvisopoli

V bližini parka je bil nekdanj tudi **m^lin/mulin^àt**, ki je morda spadal k obratu, ki ga je družina Mocenigo (v 17. stoletju) kupila od grofov Valvason, gosposke rodbine iz Fratte, ki je ozemlje prejela v fevd od konkordijskega škofa, in so ga leta 1683 prestavili na današnje lokacijo. V vasi stoji cerkev svetega Lojzeta, ki jo je dal grof Alvisse povečati, s prezidavo že obstoječega objekta iz leta 1720. Krasi jo oprava iz palače Memmo.

Na podeželju južno od kraja Alvisopoli je še danes vidna dolga gramozna pot, ki označuje nekdanjo traso stare rimske ceste, in v neposredni bližini osi cestišča, okrog majhne cerkve, je v srednjem veku nastala vas, ki je v dokumentacijskih virih poznana pod imenom »Molinat«.

Fossalta di Portogruaro

Le streljaj od Alvisopolija prispemo do središča občine **Fossalta di Portogruaro**, ki po zgodovinskem in literarnem izročilu izraža številne prvine furlanskosti. Fossalta di Portogruaro je skupaj z naseljem Fratta poznana kot prizorišče znanega romana Ippolita Nieva »*Izpovedi nekega Italijana*«. Tu je avtor jasno orisal etnično-kulturno dvojnost (beneško/furlansko), ki je na tem območju prisotna že več stoletij in še danes korenito zasidrana, četudi prikrita: »Svoja prva leta sem preživel na gradu Fratta, od katerega je danes ostal le še kup razvalin, s katerega kmetje danes po mili volji jemljejo kamenje in ostanke (...) Okrožje Portogruara, kamor spadata (...) Teglio (...) in (...) Fratta, predstavlja danes vzhodni rob Beneške pokrajine (...). V časih, o katerih pripovedujem (...), je Furlaniji vladalo (...) šestdeset ali sedemdeset rodbin, ki so izvirale iz dežel onstran Alp, vendar so se na območje priselile pred stoletji«.

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

V naselju Fossalta di Portogruaro si je mogoče ogledati župnijsko cerkev škofa svetega Zenona, ki je bila svetniku posvečena že v 14. stoletju in je izpodrinila starodavno čaščenje **oglejskih svetnikov Mohorja in Fortunata/Sants Ermacora e Fortunat**, zaradi česar jo strokovnjaki uvrščajo med ene najstarejših pričevanj o izvoru krščanstva v konkordijski župniji. Med prenovitvenimi deli so razkrili ostanke temeljev starodavne cerkvice, porušene leta 1893, ki nakazujejo tloris prvotnega bogoslužnega objekta, zgrajenega iz rabljene rimske opeke. Njegove temelje so prekrili, toda v notranjosti sedanje cerkve je na voljo brošura z natančnim fotografskim in dokumentacijskim gradivom, ki postreže s podrobnimi informacijami o nekdanjem objektu. V cerkvi je mogoče občudovati dela karnijskega slikarja Osvalda Gortanuttija in oltarne podobe Furlanov Antonia in Giacoma Carnea. Cerkev si je mogoče ogledati kadarkoli, razen med obhajanjem bogoslužja.

Fossalta, cerkev škofa svetega Zenona

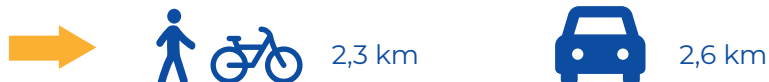
V naselju je tudi **Etnografski muzej**, vhod v katerega je iz ulice Viale Venezia. Etnografski muzej je bil ustanovljen leta 1990 na pobudo skupine krajanov, ljubiteljev zgodovine in lokalne tradicije. Svoj sedež ima v opuščeni šoli umetnosti in obrti »Scuola di Arti e Mestieri« nedaleč od starega mestnega jedra Fossalte. V njem je na ogled nekaj postavitvev prostorov nekdanje kmečke hiše iz začetka 20. stoletja, pa tudi obrtne dejavnosti, ki so bile značilne za vsakdanje življenje tistega časa (kamnosek, brivec, tesar). Muzej hrani tudi pomembno fotografsko zbirko s posnetki vsakdanjega življenja kmečkega prebivalstva.

Fossalta, Etnografski muzej

Muzej si je
mogoče
ogledati po
najavi na
telefonsko
številko: +39
3490924900

Fratta / Frata

Grad v Fratti

Po ogledu Fossalte nadaljujemo približno 2 kilometra proti severu do majhnega **zaselka Fratta**, ki je zanimiv zaradi prisotnosti nekaterih pomembnih prvin furlanske dediščine. Prva je **grad v Fratti/Ciastièl di Frata**, arheološko najdišče, ki je danes parkovno urejeno in odprto za obiskovalce vse leto. Ciastiel, glavno prizorišče dogodkov, o katerih je v svojih **»Izpovedih nekega Italijana« pripovedoval Ippolito Nievo**, je bil prvič omenjen v listini papeža Urbana III, ki je leta 1186 konkordijskemu škofu potrdil lastništvo vile in gradu v Fratti.

Prvi del Nievovega romana »Izpovedi nekega Italijana« se dogaja v 80. in 90. letih 18. stoletja na območju med občinami Teglio Veneto, Portogruaro in Cordovado, ki so bile v tistem času tudi upravno furlanske.

V kmečki hiši »Cortino di Fratta« sta urejena Literarni muzej Ippolita Nieva in Muzej keramike z naslednjimi urniki ogleda: torek 10.00 - 12.00, četrtek 15.00 - 18.00, nedelja 14.30 - 19.00.

Fratta, kmečka hiša Cortino

Kot pričajo ostanki, odkriti med nedavnimi arheološkimi izkopavanji, je imela utrjena stavba v tistem času najbrž obliko preprostega stolpa, obdanega s širokim jarkom, ki je bil namenjen zaščititi plitvine na vodnem kanalu Lugugnana in okoliškega ozemlja pred vpadi, ki so se v furlanski in beneški ravnini vrstili od 9. stoletja dalje.

Ob gradu stoji stara kmečka hiša **Cortino**, ki je bila nekdaj grajska pristava, vendar se je nahajala zunaj grajskega obzidja. V njej je kulturni center, namenjen vrednotenju gradu in del pisatelja Ippolita Nieva. V prvem nadstropju so shranjena dela pisatelja, ki je bil doma iz Mantove (babica po materini strani je bila Furlanka), v vrhnjem nadstropju pa zbirka, ki predstavlja zgodovino gradu in dokumentacijska pričevanja o njegovem obstoju. V posebni dvorani so razstavljene arheološke najdbe, ki so pretežno keramične in so bile odkrite med izkopavanji na območju gradu.

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

Z gradu vodi pot do gozdu **Bosc Buranèl**, ki so ga zasadili z namenom, da bi poustvarili vzdušje nekdanjega nižinskega gozda, ki je na tem območju z razvojem poljedelstva postopoma izginil.

Območje je dobilo ime po družini, ki je lastnica zemljišča, je trapezoidne oblike in obsega približno 2,8 hektarjev. Zasajeno je s samoraslim drevjem in grmičevjem, značilnim za beneško-furlansko ravnino.

Fratta, gozd Bosc Buranel

Tristo metrov od vhoda v kmečko hišo Cortino, stoji v ulici Carlo Altoviti **kapelica svete Sobote/Cisiòl di Santa Sàbida di Frata**. Kapelica s tlorisom nepravilnega četrkotnika je odprta na južni strani, njeno notranjost pa krasijo freske, ki upodabljajo svetnico z oljčno vejico v rokah. Po ljudskem izročilu gre za sveto Soboto s škofom svetim Zenonom (ali svetim Blažem) na desni in svetim Antonom na levi strani.

Območje okrog Tilmenta in ob pomembnih cestnih omrežjih rimskega izvora je posejano s svetišči in kapelicami, posvečenimi Materi božji Sobote.

Fratta, kapelica svete Sobote oziroma Cisiòl di Santa Sàbida

Položaj svetišč je povezan z namenom čaščenja: tista, ki se nahajajo ob strugi Tilmenta, varujejo pred poplavljanjem reke; tista pa, ki se dvigujejo ob cestah ali pomembnih povezovalnih poteh, varujejo popotnike in so poganškega izvora.

4,3 km

2,4 km

Villanova Vecchia / Vilanòva Vècia

Izven poti, vendar še vedno v občini Fossalta di Portogruaro, lahko ljubitelji narave skrenejo z začrtane trase in se odpravijo proti **zaselku Villanova Vecchia**, kjer si pred cerkvijo sv. Antona lahko ogledajo stoletni hrast **Rori di Vilanòva Vècia**, ki je bil že

Villanova Vecchia, stari hrast

pred leti razglašen za naravno znamenitost nacionalnega pomena. Njegova starost je ocenjena na približno petsto let, četudi naj bi bil po lokalnem izročilu še veliko starejši. Hrast nima le velikega naravnega in krajinskega pomena kot ostanek starega nižinskega gozda, ki je prekrival celotno ozemlje vzhodnega Veneta in Furlanije, temveč tudi pomembno zgodovinsko vrednost: v srednjem veku se je pod njegovo krošnjo namreč zbirala »soseska«, upravni organ lokalnih skupnosti, ki je temeljil na svetu družinskih poglavarjev.

Po ogledu mogočnega hrasta se vrnemo v San Giorgio in namesto da bi zavili proti kraju Pozzi, nadaljujemo do Villanove della Cartera, pri čemer nas pot pelje najprej skozi zaselek San Mauro.

Vrnemo se lahko tudi v Bibione (Via Terzo Bacino) po poti, ki prečka Vado, Giussago, Lugugnano, Castello di Brussa in Bacino Villa, kjer zavijemo levo na kolesarsko pot, po kateri ob kanalu Lovi nadaljujemo do naselij Prati Nuovi, Terzo Bacino in Bibione.

Lahko pa se iz zaselka Bacino Villa podamo proti Vallevecchi, kjer se v centru za obiskovalce lahko vkrcamo na ladjo in se krajši del poti peljemo po laguni do pristanišča Porto Baseleghe v kraju Bibione Pineda, nato pa po kolesarski poti ob morju do trga Piazzale Tenith ali do svetilnika.

San Mauro / San Màur

Cerkvica svetega Mavra

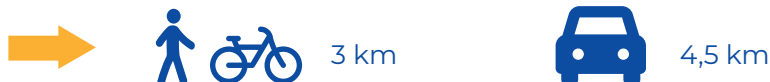
Iz naselja San Giorgio al Tagliamento nadaljujemo proti **zaselku San Mauro**, kjer furlansko dediščino za svojimi zidovi hrani **cerkvica svetega Mavra/Glesiùta di San Màur**, ki je bila zgrajena leta 1924 in posvečena sveti Rožnovski Materi božji. Cerkev ima eno samo ladjo, ki jo na koncu zapira štiriogлата apsida, eno od niš katere krasi kip **Marije z detetom na prestolu** iz 16. stoletja.

S slogovnega vidika so v tem delu vidne prvine ljudske dediščine, ki ne spadajo več v furlanski kulturni prostor, temveč bolj v istrskega (oba še vedno z venetskim pridihom).

Cerkev si je mogoče ogledati le po vnaprejšnjem dogovoru z župnikom ali ob posebnih verskih dogodkih. Za informacije: tel. +39 043150061

POT OB TILMENTU V NASPROTNI SMERI REČNEGA TOKA

Malafesta / Malafièsta

Nadaljujemo naprej proti severu in prispemo do kmetijskega območja, ki se razprostira med naseljema **Malafesta** v občini San Michele al Tagliamento, in Teglio Veneto. Za to območje je značilen naraven pojav, ki je z naravnega in okoljskega vidika posebej zanimiv, in sicer **talni izviri, imenovani Fontanès**. Pri tem naravnem pojavu podtalnica bruha na površje v obliki talnih izvirov kristalno čiste vode. Talni izviri so zanimivi pojavi, saj so povezani s hidrografsko dejavnostjo venetsko-furlanskega območja. Že nekaj let, prvi konec tedna v avgustu potekajo dogodki v znamenju furlanske zgodovine, kulture in gastronomije.

Do talnih izvirov Fontanès di Malafesta je mogoče priti po makadamski cesti, imenovani Via Paludi, tik za mostom prek kanala Vidimana.

Papirnica v Villanovi

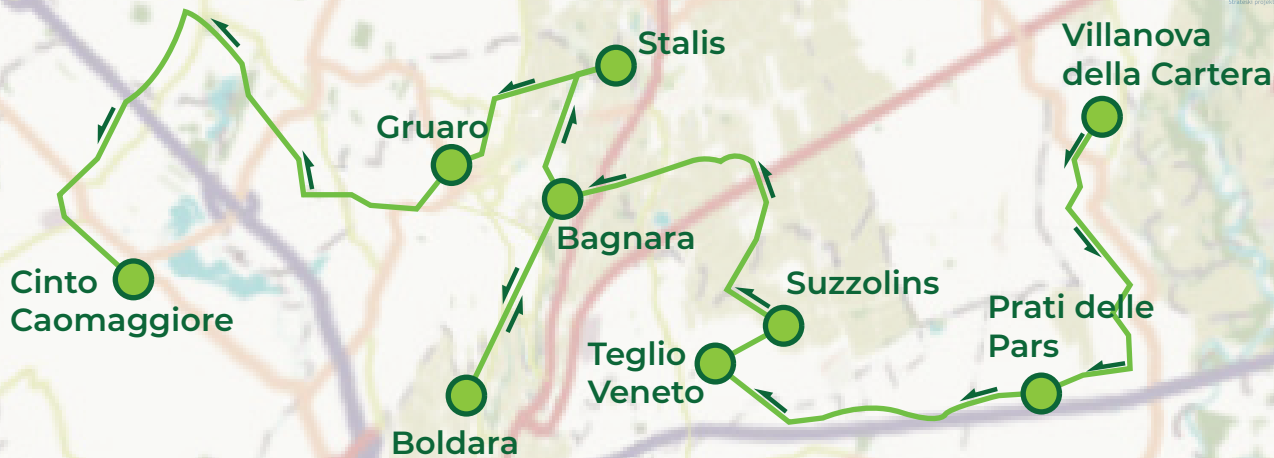

Če nadaljujemo pot še nekaj kilometrov vzdolž rečne struge, prispemo do **zaselka Villanova della Cartera**, najsevernejšega v občini San Michele al Tagliamento, ki je svoje ime dobil po pomembnem obratu, **papirnici Villanova/Cartèra di Vilanòva**, ki se nahaja v poplavnem pasu znotraj nasipa reke Tilment. Nedavno prenovljeni kompleks industrijske arheologije sestavlja starodavni mlin, ki so ga v 17. stoletju spremenili v obrat za izdelavo papirja, pozneje (na začetku 20. stoletja) pa je ob njem zrasla hidroelektrarna, ki je delovala do obdobja po koncu druge svetovne vojne.

Glede na veliko povpraševanje po papirju za beneške tiskarne od 16. stoletja dalje, je zelo verjetno, da je izgradnja papirnice v Villanovi v začetku 17. stoletja naročila plemenita družina Barbarigo, tedanja lastnica bližnjega fevdalnega posestva Fraforeano (onkraj Tilmenta), pozneje pa jo je kupila družina Mocenigo, ki je bila lastnica lastne tiskarne v Alvisopoliju.

Villanova della Cartera, papirnica po obnovi

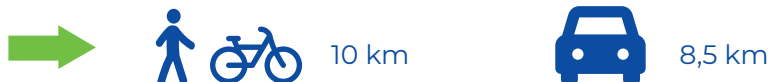

DEL 2

MED DVEMA REKAMA

od Villanove della Cartera do naselja Cinto Caomaggiore

MED DVEMA REKAMA

Teglio Veneto / Tèi

Ko za seboj pustimo **papirnico v Villanovi**, se pot nadaljuje proti zahodu v smeri **Teglia Veneta**. Na poti prečkamo **travnike Pars/Pras da li Pars**, ki poustvarjajo naravno okolje, ki je bilo značilno za nizko beneško-furlansko ravnino in si ga je ljudsko gibanje, ki se je izoblikovalo v 80. letih, tako močno želelo namesto centra za odlaganje strupenih in zdravju škodljivih odpadkov, katerega gradnja je bila predvidena na tem mestu. Skupina naravoslovnih navdušencev se je odločila delu podeželja povrniti prvotni naravni videz nižinskega gozda in ga rešiti vsesplošnega izkoriščanja v kmetijske namene. Z natančnim raziskovalnim delom in načrtovanjem jim je uspelo poustvariti travnike z drevesno vegetacijo, žive meje, mokrišče in različna manjša polja, posejana s tradicionalnimi, že izginulimi kulturami.

Skozi to posebno naravno okolje prispemo do naselja **Teglio Veneto**. Pomembno pričevanje furlanske kulture je **cerkva svetega Antona/Glesiùta di Sant'Antoni**, zgrajena leta 1477, ki ima eno samo pravokotno ladjo z nekoliko dvignjenim župniščem, kateri je bila naknadno dograjena elegantna kvadratna loža, podprta s šestimi okroglimi in dvema vogalnima stebroma. Po ljudskem izročilu so prav v loži potekala zborovanja »soseske« oziroma skupščine poglavarjev družin, ki so se tukaj sestali ob zvenu cerkvenega zvona ter razpravljali o političnih in družbenih vidikih lokalne skupnosti.

Za to območje je značilna jezikovna različica furlanščine *furlàn di Tèi*, ki jo najdemo tudi na območjih Fossalta di Portogruaro, Gruaro in Cordovado (druga različica).

Posebnost: delna medzobna izgovorjava glasov (npr. »dhi« namesto »zi« za »iti«) in drugačna diftongizacija (npr. »scuola« namesto »scuela«, ali »vuoit« namesto »vueit« za »prazno«).

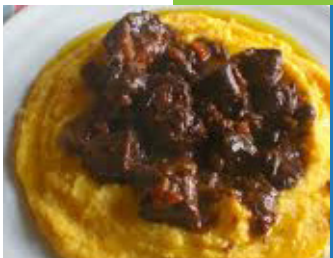
Travniki Pars

Travniki so obiskovalcem vedno na ogled, vendar po njih ne smejo hoditi.

Cerkva svetega Antona

Ljudske legende pripovedujejo, da je Atila nekatere cerkve na ozemlju obnovil, potem ko se je pokesal, ker jih je med svojim pohodom nad Rim uničil. V furlanščini jim pravijo **I glisiùs di Atila**. Atila je ključni junak zgodovinske mitologije nizke in srednje furlanske ravnine ter se tradicionalno navezuje na uničenje Ogleja in ustanovitev Vidma.

*Naselje Tegliò Veneto je znano tudi po tipičnih furlanskih kmečkih jedeh, kot je, na primer, **MUS**, oslovski golaž, ki ga običajno pripravijo na »Mušjih dirkah« (ki trenutno ne potekajo).*

Oslovski golaž je značilna jed tega območja, saj je bil Tegliò ena od vasi nizke beneško-furlanske ravnine z največjim številom oslov, ki so bili pomembna pomoč v kmetijstvu.

*Druga značilna jed je omleta z vršički divjega hmelja, ali kot ji pravijo domačini **Fortaia coi vidisoni**, ki jo pripravijo 25. aprila ob dnevu, posvečenem **svetemu Marku**. Ta dan je na tem območju zelo pomemben verski praznik, ki je sovpadal tudi s priznanjem pravic kmetom in s prehodom travnikov v last skupnosti (»skupno dobro«), kjer je bila od tedaj mogoča prosta paša živine in kjer so se domačini zbirali, da bi skupaj pojedli omleto z **»vidisoni«**, vršički divjega hmelja, ki je značilen za to območje.*

*V zaselku Suzzolins, na meji med deželama Veneto in Furlanija - Julijska krajina, se vsako leto v avgustu odvija tradicionalna **šagra lengala**, značilne kmečke krajevne jedi. Gre za posebno vrsto suhomesnatega izdelka, in sicer kožarico, nadevano s svinjskim jezikom in zoreno najmanj pet mesecev.*

(v dodatku od str. 35 dalje so na voljo recepti tradicionalnih furlanskih jedi vzhodnega Veneta)

Sagra del LENGAL

La semplicità e l'accoglienza rendono la "Sagra del Lengal" un appuntamento estivo da non perdere.

La Tradizione del LENGAL

SPECIALITÀ PRESENTATA ALL'EXPO

Il Lengal è un prodotto tipico della pianura friulana e veneta. È la lingua del maiale insaccata con la carne di oca/techino. In passato veniva stagionato per almeno cinque mesi nelle cantine coloniche. È un piatto particolarmente saporito e sostanzioso, caratterizzato dal profumo dello speck che ha assorbito durante lo stagionamento e si ricomincia a sentire quando si mangia.

MED DVEMA REKAMA

Gruaro / Gruàr

Če nadaljujemo proti severu in za seboj pustimo **vasico Suzzolins**, prispemo do še enih tipičnih vodnih objektov, ki so bili značilni za venetsko-furlansko kmetijstvo, **mlinov v Stalisu/Mulins di Stàlis**.

Ime **Stalis** je furlanska različica za latinski izraz **Stabulum** ali »štala«.

Stalis je bil prvič omenjen leta 1182 v buli, prepoznavnost pa dolguje vrsti stavb, zgrajenih ob reki Lemeni, ki so pomemben primerek mlinarske in proizvodne dejavnosti na tem območju vse od srednjega veka dalje. *Mlini v Stalisu* so delovali do 60. let prejšnjega stoletja, danes pa so bili zahvaljujoč temeljiti arhitekturni in okoljski prenovi predelani v muzej in prireditveni prostor za kulturne dogodke.

Mlini v Stalisu

Mlin si je mogoče ogledati le ob praznikih ali po dogovoru z Občino Gruaro. Za informacije pokličite na tel. številko: +39 042173201

Pričevanja o furlanski kulturi na območju občin Teglio in Gruaro so številna, ne le na stavbah ali v kmečki kulinarični dediščini, ampak tudi v umetnosti. Verski objekti na ozemlju hranijo številne sledi o prisotnosti furlanskih umetnikov.

Gruàr, furlansko ime za območje Gruara, je bilo prvič omenjeno leta 1134, raziskave pa so potrdile, da se beseda navezuje na predlatinski izraz »grava« (prod) s pomenom »prodnato območje, prodina« (z navezovanjem na tok Lemene) ali pa na poznolatinski izraz »groa«, »groua« oziroma »močvirje«. V srednjem veku ime Gruaro ni označevalo današnjega kraja, temveč celotno območje severno od Concordie med rekama Regheno in Lemeno, ki je zajemalo naselja Gruaro, Portovecchio in Portogruaro.

Cikel fresk v cerkvi svetega Tomaža apostola (čudež Santo Domingo)

Nedaleč od mlinov v Stalisu si je v **zaselku Bagnara** mogoče ogledati zanimiv **cikel fresk v cerkvi svetega Tomaža apostola/Frèscos ta la Glèsia di San Tomàsò di Bagnàra**, ki v svoji današnji arhitekturni podobi sega v leto 1463, četudi jo nekateri dokumentacijski viri omenjajo že leta 1229.

Kljub predelavam in prenovam je danes sakralna stavba eno najpomembnejših pričevanj poznosrednjeveške sakralne arhitekture. V svoji notranjosti hrani cikel fresk iz 15. stoletja, nekatere od katerih sta domnevno naslikala Gianpietro da San Vito in Bellunello. Po lepoti in ohranjenosti izstopa freska, ki upodablja »Čudež Santo Domingo de la Calzada«, temo, zaradi katere je mogoče sklepati, da je bila cerkev del romarske poti proti Santiagu de Composteli.

Cikel fresk v cerkvi obiskanja v Boldari (Mati božja z detetom in svetniki)

Prav tako v občini Gruario, vendar v **zaselku Boldara**, le 3 kilometre od cerkve svetega Tomaža v Bagnari, si je mogoče ogledati **cikel fresk v cerkvi obiskanja/Frèscos ta la Glesiùta de la Visitassìon di Boldàra**.

Majhna cerkvica, posvečena obiskanju, se dviguje na bregovih reke Lemene, le streljaj od naselja Boldara, zgrajena pa je bila na križišču več nekdanjih cest. Njena gradnja verjetno sega v srednjeveško dobo, svojo današnjo podobo z eno samo pravokotno ladjo in štirikotno apsido, nad katero se pne banjasti obok, pa je najbrž dobila v 17. stoletju. V notranjosti je ohranjeno okrasje, ki ga tvori cikel poslikav (Mati božja z detetom med svetim Urbanom in sveto Barbaro, sveti Osvald, sveti Jožef, Marijino rojstvo in oznanjenje), ki jih je leta 1646 izdelal Cataldo Ferrara, slikar in pozlatar iz Portogruara, ki je v teh delih dosegel svojo najvišjo umetniško raven.

MED DVEMA REKAMA

V Gruaru se je v bližini cerkve svetega Justa leta 1924 zgodil eden najstarejših evharističnih čudežev. Na podlagi rekonstrukcij iz sledečega obdobja je bilo ugotovljeno, da je mlada ženska med pranjem lanenih prtov s cerkvenega oltarja, v perišču ob vodnem kanalu Versiola na enem od prtov opazila sledove krvi, ki je izhajala iz posvečene hostije, ujete med gubami tkanine. Prestrašena ženska je odhitela obvestiti župnika, ki je o dogodku nadalje poročal konkordijskemu škofu *Giacomu d'Ottonellu*. Takoj se je razvila burna razprava o tem, kje bodo relikvijo hranili: župnik jo je hotel obdržati v cerkvi v Gruaru, škof pa jo je želel odnesti v katedralo v Concordii. Med dvema prepirljivcema je zmagal tretji kandidat: gospoda iz rodbine Valvasone, ki jo je kot pokrovitelje cerkve sv. Justa sveti sedež pooblastil za prenos relikvije v Valvasone, pod pogojem, da bodo dali zgraditi novo cerkev, ki bo posvečena sv. Kristusovemu telesu (objekt je bil zaključen leta 1483).

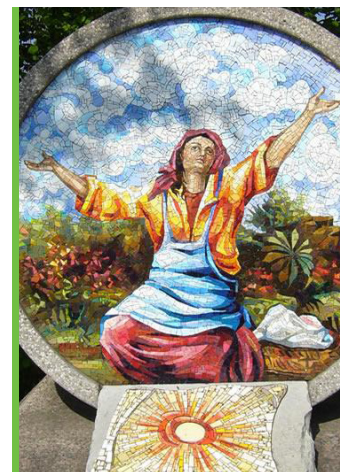

Gruaro, cerkev svetega Justa

Ob zadnjem pregledu relikvije leta 1894 so bili na prtju še vedno ohranjeni prvotni madeži, medtem ko se je hostija prelevila v mokasti prah. V kraju Valvasone se dogodka spominjajo in ga obeležujejo v nedeljo po prazniku Kristusovega telesa in krvi, ki se slavi na četrtek.

V preteklih letih so v Gruaru, v bližini cerkve sv. Justa, postavili **spomenik na desnem bregu vodnega kanala Versiola**, ki spominja na dogodek iz leta 1294.

Gruaro, obeležje, posvečeno čudežu prta

Obiskovalci, ki se mudijo na območju Gruara v avgustu in septembru, se lahko udeležijo račje šagre v Gruaru, kjer lahko poskusijo številne tradicionalne jedi lokalne kmečke kuhinje, med katerimi si prvo mesto zasluži *rassa* oziroma *raca*.

(recept je na voljo na str. 36)

Settimo, freske v cerkvi svetega Janeza Krstnika

Jezera v Cintu

V iskanju sledi furlanske dediščine v vzhodnem Venetu nadaljujemo pot iz Gruara proti naselju **Cinto Caomaggiore** vzdolž meje med Venetom in Furlanijo.

V Cintu se v **zaselku Settimo** dviguje **cerkev, posvečena svetemu Janezu Krstniku**, ki je vredna ogleda. Zgrajena je bila leta 1458 in je najprej delovala kot »kaplanija«, ki je bila sprva neodvisna od župnije v Cintu, pozneje, leta 1868, kot »farna cerkev« in nazadnje, leta 1943, kot »župnijska cerkev«.

V notranjosti cerkve je v predelu polkupole pomemben cikel poslikav: »Poklon svetih treh kraljev«, »Mučeništvo sv. Sebastjana in sv. Antona opata«, ki ju je naslikal Gian Francesco del Zotto, imenovan da Tolmezzo (približno 1450-1510); »Doječa Devica«, ki jo pripisujejo učencu slikarja Pordenona Calderarija (približno 1500-1563); »Krstnikove zgodbe«, delo slikarja Cristofora Diane iz 17. stoletja, doma iz kraja San Vito al Tagliamento. Glavni oltar krasi oltarna podoba »Matere božje z detetom ter svetima Janezom Krstnikom in Markom«, delo Alessandra Varotarija, imenovanega il Padovanino (1588-1648). Freske v tej cerkvi so pomemben primer povezave z umetniško kulturo, ki so jo prenašali umetniki iz Furlanije - Julijske krajine.

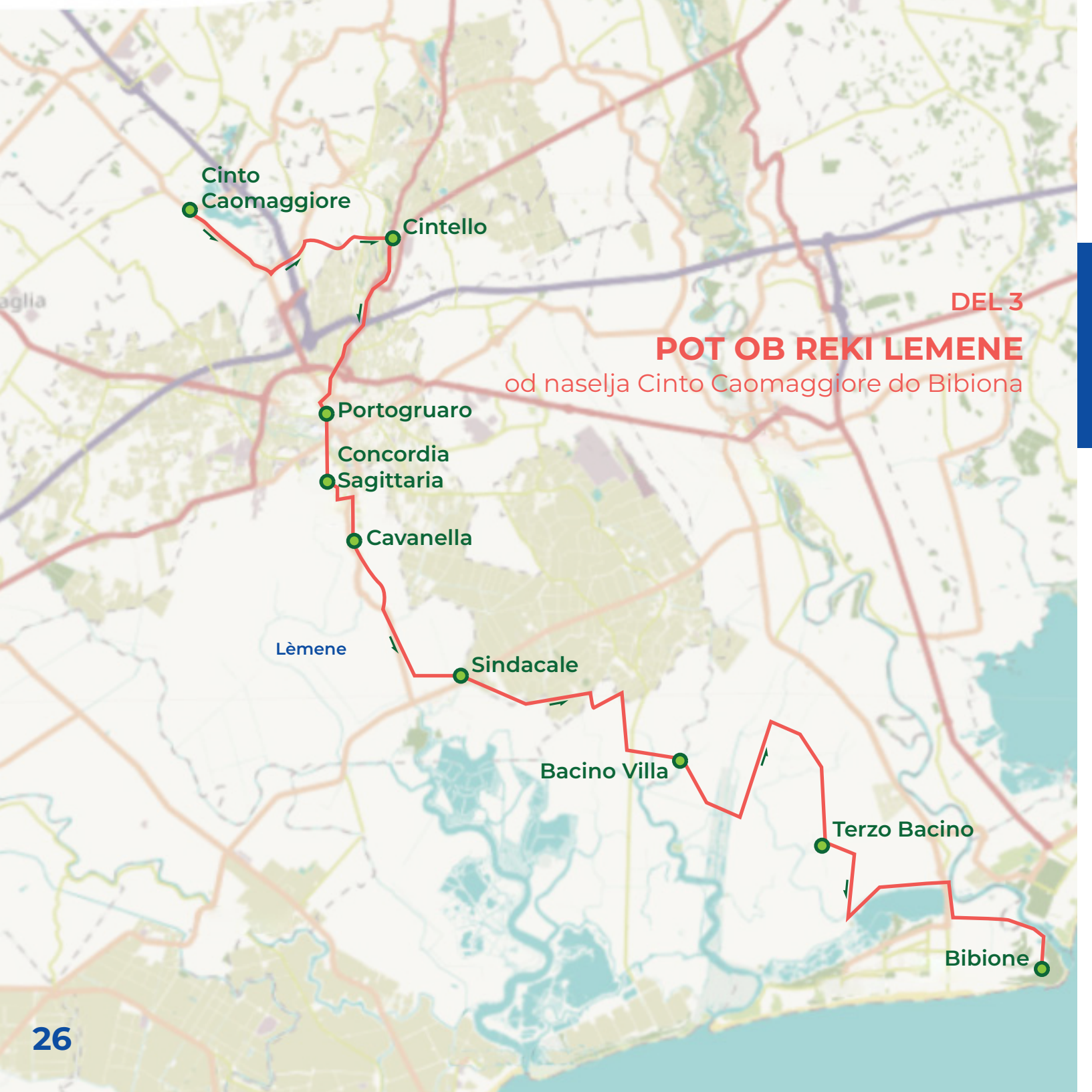

V Cintu si je mogoče ogledati še eno poustvarjeno naravno okolje, ki je bilo značilno za nizko beneško-furlansko ravnino, in sicer gozd **Bosc del Palù**. Razprostira se na območju Parka rek Leghene in Lemene, ob izlivu vodnega kanala Roiuzza v desni pritok reke Reghene, Caomaggiore. Gozd je zasadila občina v sodelovanju z Deželno gozdarsko službo Trevisa in Benetk na območju, ki je bilo pred tem namenjeno poljedelstvu, na neposrednem obrobju mesta. Zemljišče se razprostira na površini 5 hektarjev in se odlično dopolnjuje z bližnjimi jezери, s katerimi tvori območje visoke vrednosti.

Ime Settimo izvira iz furlanskega Sietim, ki je bilo prvič omenjeno leta 1228 in se očitno nanaša na razdaljo sedmih milj od mesta Julia Concordia.

Cinto
Caomaggiore

Cintello

DEL 3

POT OB REKI LEMENE

od naselja Cinto Caomaggiore do Bibiona

Portogruaro

Concordia
Sagittaria

Cavanella

Lèmene

Sindacale

Bacino Villa

Terzo Bacino

Bibione

Cintello / Sintièl

Ime Lemene (furlansko **Lemìt**) izvira iz latinskega izraza *limina*, ki pomeni »mejo«.

Pot se nadaljuje ob bregovih reke Lemene proti **zaselku Cintello** v občini Teglio, kjer je bilo do 70. let prejšnjega stoletja mogoče videti **perišča/lavadours di Sintièl**, posebne elemente mestne krajine naselij na venetsko-furlanskem območju, kjer so ženske prale perilo.

Perišča so se nahajala v bližini **cerkve svetega Janeza Krstnika**, ki v svoji notranjosti hrani **cikel rimskih fresk/frèscos ta la Glèsia di Sintièl**, ki so s slogovnega vidika edinstvene ter se umeščajo med najpomembnejša srednjeveška slikarska pričevanja v Venetu in Furlaniji. Po natančni obnovi izvornega okrasnega palimpsesta leta 1996 je bilo mogoče prepoznati upodobitev »Abrahamovega naročja« s tremi patriarhi, Abrahamom, Izakom in Jakobom, ki so v svoja nedra sprejeli duše pokojnih, zgornji del velikanskega sv. Krištofa in prizor Judeževega poljuba na vrtu Getsemani.

Cintello, freske v cerkvi svetega Janeza Kersnika

V Cintiellu ne najdemo le krajin in krajev, ki jih je zaznamovala furlanska kultura, temveč tudi nekaj primerov toponomastike, povezanih s sodstvom na ozemlju, ki je pripadalo konkordijskemu škofu. Prvi med temi je majhen **most obešanja/Punt de li Forciàtis a Sintièl**, ki prečka vodni žleb, ki so mu nekdanj pravili »Fossalato«.

POT OB REKI LEMENE

To območje je bilo v srednjem veku križišče petih cest na meji med ozemljem konkordijskega škofa s posestvi opata iz kraja Sesto al Reghena, ki so danes deloma izginile. Tukaj so stale vislice, ki so služile za izvrševanje pravice, po katerih je most dobil svoje ime, saj je bila v srednjem veku navada, da so obsojene na smrt obesili v bližini meja sodnih okrajev.

Cintello je, tako kot tudi drugi zaselki ob poti, obudil spomin na tradicionalno jed lokalne kmečke kuhinje, in sicer bisat oziroma jeguljo, ribo, ki je v reki Lemene v izobilju. Od 80. let prejšnjega stoletja se med koncem junija in začetkom julija odvija šagra bisata.

(recept je na voljo na str. 37)

8 km

6 km

Portogruaro / Puàrt

Po poti ob reki Lemeni prispemo v **Portogruaro**, katerega izvori segajo v leto 1140, ko je konkordijski škof Gervino podelil peščici stražarjev pristanišča zemljo ob reki Lemeni, da bi na njej zgradili pristanišče, domovanja in skladišča. Listina uzakonja Portogruaro kot del »Domovine Furlanije«. Z izgradnjo pristanišča na reki Lemeni je postalo mesto pomembna trgovska postojanka med Benetkami in Avstrijo, zaradi česar se je okrepilo in obogatelo ter doseglo veliko politično avtonomijo na občinski ravni, z gradnjo srednjeveških in renesančnih hiš, palač in skladišč.

V Portogruaru lahko občudujemo številna pričevanja furlanske kulture, na primer **mline**, značilno fevdalno lastnino konkordijskih škofov, ki so z njihovo posestjo obvladovali gospodarstvo tega območja v celotnem srednjem veku. V buli papeža Urbana III iz leta 1186 je med navedbami konkordijskega škofa mogoče brati »Portum de Gruario cum molendinis, cum omnibus ad se pertinentibus«, kjer so z izrazom »molendinis« mišljeni mlini na reki Lemene ter v četrth Sant'Andrea in San Giovanni. Izključno lastništvo nad mlini je vselej imel

Portogruaro, arkadni hodniki v starem mestnem jedru

Portogruaro, dva nekdanja mlina, ki sta danes urejena v umetniško galerijo

Urniki ogleda galerije:

**ponedeljek,
torek, sreda,
petek, sobota:**
15.00 - 18.00

Četrtek:
10.00 - 13.00

Nedelja:
10.00 - 13.00 in
15.00 - 18.00

**Narodni arheološki muzej v
Concordii**

konkordijski škof, tudi takrat, ko je s priključitvijo Portogruara k Serenissimi Beneška republika prevzela oblast nad ozemljem. Arhivski dokumenti navajajo, da je leta 1447 škof Felletto izvedel prvo obnovo, druga obnova objektov pa je potekala leta 1755 po naročilu škofa Jacopa Marie Erizza. Po priključitvi Veneta h Kraljevini Italiji leta 1866 so mlini prešli v državno last kot javno dobro. Danes ima v njih svoj sedež **Občinska galerija sodobne umetnosti.**

Pomembna pričevanja kulture tega območja hrani **Narodni arheološki muzej v Concordii**, katerega otvoritev je potekala leta 1888 z razstavo najdb, ki so bile skoraj v celoti odkrite med izkopi v bližnji rimski koloniji Iulia Concordia, zlasti pa primerka enega od mnogih poznoantičnih sarkofagov iz vojaškega pokopališča »Sepolcreto dei Militi«, ki je bilo odkrito vzhodno od Concordie leta 1873. Muzejska stavba ima obliko krščanske bazilike s tremi ladjami v dveh nadstropjih: v pritličju sta zbirka kipov in epigrafska zbirka, v prvem nadstropju pa pričevanja snovne kulturne dediščine (bronasti kipi, dragulji, predmeti iz jantarja, oljenke, predmeti iz vsakdanjega življenja in steklovina, med katerimi izstopa zlasti znamenita gravirana čaša »Danijela med levi«). V dvorani 5 v prvem nadstropju je v oddelku, ki se nanaša na srednji vek, razstavljena zbirka številnih keramičnih in steklenih najdb iz obdobja renesanse, ki so jih odkrili med arheološkimi izkopavanji v 80. letih pred katedralo v Concordii Sagittarii. Povezava s furlanskim življenjem je močna, saj je Concordia od nekdaj razpeta med Venetom in Furlanijo; tudi danes, kljub temu, da upravno spada pod Veneto, avtohtoni prebivalci govorijo različico zahodnofurlanskega narečja (glej str. 32) z venetskimi vplivi in se ponašajo z izročili furlanskega izvora.

Urniki ogleda muzeja:
Vse dni v tednu: 8.30 - 19.30 (zaprtje blagajne ob 19.00)

Zaprto: 25. decembra in 1. januarja
(Za morebitne izredne ogleda ob teh dneh pokličite tel. št. +39 042172674)

POT OB REKI LEMENE

Furlanska tradicija na območju ni vidna le v kulturnih spomenikih in krajini, temveč tudi v literaturi, vražah in ljudskih pripovedkah. Še danes so namreč dosegljiva nekatera zgodovinska literarna pričevanja v furlanščini z območja Portogruara in prisluhniti je mogoče furlanskim ljudskim pripovedkam.

Med avtorji velja omeniti **Giovannija Battista Donata**, nezakonskega sina plemiča Alviseja Donaja, ki je bil rojen v Benetkah domnevno leta 1536. Ko se je preselil na območje Portogruara, je živel precej razburkano življenje ter pogosto spreminjal poklice (preizkusil se je kot carinik, notar, učitelj, oštir, kmetovalec) in prebivališča (Gruaro, Portogruaro, Caorle, Bagnara, Sesto al Reghena). Umrli je leta 1605.

Celoten Donatov opus je zbran v rokopisu, ki je del sklada Cernazai, št. 7466, v knjižnici semenišča videmske nadškofije. Donato je bil z jezikovnega vidika zelo vsestranski ustvarjalec, pisal je namreč v furlanščini, venetščini, italijanščini in latinščini. V svojih furlanskih delih je uporabljal knjižni jezik, ki ga je ustvaril tako, da je črpal iz različnih govornih jezikov. Z vsebinskega vidika so njegova dela pogosto prežeta s pesimizmom (kar je tudi odraz težkega življenja, zaznamovanega z boleznimi, prepiri z brati in prerano smrtjo otrok), s posameznimi živahnimi trenutki.

V furlanski ljudski kulturi tega območja so še vedno žive, na primer, pripovedke o **»Massarolu« v Giussagu**, majhnem, nagajivem škratu, ki so mu običajno pripisovali vse nevšečnosti, ki so se ljudem pripetile v vsakdanjem življenju (njegovo ime je povezano z »mazzo« tako v smislu lesenega orodja - gorjače kot merske enote). Ena od njegovih sposobnosti je bila ta, da so ljudje, ki so se nehote znašli na njegovih stopinjah, izgubili orientacijo (poleg nagajanja kravam v hlevu in kvarjenja živil itd.). Gre za tipičen mitološki lik furlanske tradicije, ki je v Karniji zelo živa.

V Portogruaru konec novembra poteka Andrejev sejem, stara šagra s sejmom gosi in škornjev ter pestro ponudbo gosjih jedi.

Massarol

Središče Portogruara

Portogruaro, palača Marzotto

AL CHIAMP AL CHIAMP

*Al chiamp al chiamp
al chiamp al chiamp sù sù sesoladòrs
corrit duquangh à sesolàa la blava
mò ch'è vignùt lu timp chu si bramava.*

*E, per no piardi
e per no piardi no un fruzzoon di vora
guzzaat lis vuostris sesulis pulijt
ch'el timp si porees rompi in t'un subjt.*

*Allegramenti
allegramenti sesolaat aguàl
chu pur un spich no resti in chiamp ne in pea
parcee mai un bot ad ann si sesolea.*

*E, si par sorta
e, si par sorta vus vignijs tristeria
reordaassi un pooch ce cu fas la furmia
e no sintirees chiald ni mens fadia.*

Giovanni Battista Donato - Gruàr

NA POLJE, NA POLJE

*Na polje, na polje
na polje, na polje, dajmo, dajmo žanjci,
pohitite vsi k žetvi pšenice
napočil je težko pričakovani čas.*

*In da ne bi zamujali,
in da ne bi zamujali z delom,
dobro nabrusite vaše srpe,
saj se vreme lahko v trenutku skazi.*

*Veselo,
veselo vse dodobra požanjite,
tako da na polju ali v omejku ne bo ostal niti
klas,
saj žanje se le enkrat letno.*

*In če vas slučajno,
in če vas slučajno žalost prevzame,
pomislite na neutrudne mravljice
in ne boste več občutili ne vročine ne napora.*

Ali pa pripovedke o podvigih **Orca**, divjega moža, ki je ponoči stal na mostu, ki je označeval mejo med Giussagom in Vadom ter preprečeval prehod vsem, ki bi most želeli prečkati. Tudi divji mož (ne v smislu hudobnega velikana iz italijanskih pravljic, ampak divjega moža, nočnega orjaka) je značilen mitološki lik furlanske tradicije.

POT OB REKI LEMENE

Če nadaljujemo vzdolž reke, prispemo do **Concordie Sagittarie**.

Rimsko mesto je bilo ustanovljeno okoli sredine 1. stoletja pr. n. št. z imenom Lulia Concordia. Kasneje, verjetno v srednjem veku, se je središče imenovalo samo Concordia, vse do leta 1868, ko je bilo s kraljevim odlokom poimenovano Concordia Sagittaria, nanašajoč se na starodavno tovarno puščic (sagittae), ki je tam delovala na začetku 4. stoletja pr. n. št. Današnje ime je torej rezultat ponovnega odkrivanja preteklosti.

Ljudske legende pripovedujejo o skrivni podzemni povezavi med Concordio Sagittario in Oglejem, ki so jo uporabljali med vdori Hunov pod vodstvom Atila v 4. stoletju. O podzemnem rovu obstajajo pričevanja v furlanščini. Povezava s furlansko kulturo je v Concordii izredno močna, saj je Oglej veljal za prestolnico Furlanije z zgodovinskega in verskega vidika.

Ljudske pripovedke, ki se prav tako navezujejo na hunske vdore na območju, pripovedujejo tudi o zakladu, ki ga je Atila nagrabil na svojih roparskih pohodih, nato pa dal vse zlato pretopiti in iz njega izdelati kip teleta ali koze, **vidhièl ali la ciàvra dhe òro**.

V Concordii najdemo številne prvine furlanske kulture v Venetu, od ljudskih pripovedk do legend in kulturnih spomenikov.

Arheološko najdišče v Concordii Sagittarii pod katedralo

Na ozemlju Portogruara so poznane tri jezikovne različice.

Ena od teh zajema tako imenovane »različice ob reki Lemeni«, predvsem Concordio Sagittario in Summago, pa tudi Cinto Maggiore, katerih značilnosti spadajo v območje jezikovne interference z venetščino in imajo danes le maloštevilne govorce.

Za to območje sta (med drugim) značilna izpad črke »L« med dvema samoglasnikoma (npr.: »scua« namesto »scuola/scuela« za »šolo« in uporaba medzobnikov (npr.: »dhent« namesto »zent/int« za »ljudi«; »thento« namesto »sent/cent« za »sto«), ohranjajo pa diftongizacijo (npr.: »puarta« za »porta« (vrata) in »cuardha« za »corda« (vrv)).

Posebnost je uporaba »lina« ali »liena« za »lei« oziroma ženski zaimek »ona«.

Katedrala svetega Štefana/Catedràl de San Stièfin

ena najpomembnejših stavb v Concordii Sagittarii, je zibelka zgodnjega krščanstva na celotnem okoliškem ozemlju. Prvo baziliko »Basilica Apostolorum«, katere ostanki so danes na ogled v arheološkem najdišču pod katedralo, je verjetno že leta 389 n. št. posvetil oglejski škof sv. Kromacij.

O razvoju od te prve do današnje cerkve, ki je bila zgrajena po naročilu škofa Antona III Feletta leta 1466, pričajo ostanki temeljev najmanj treh različnih verskih objektov na isti lokaciji. Ta srednjeveška stavba se je do danes ohranila z nekaterimi pomembnimi strukturnimi spremembami, pričenshi z velikim korom, zgrajenim na željo škofa D. P. Rossija leta 1884, in z razširitvijo bazilike z dodatkom loka v letih 1903-1904 pod škofom Frančiškom Isolo. Pročelje današnje katedrale spominja na pročelje cerkve svetega Caharije iz Benetk, cerkev pa, poleg kipa sv. Štefana iz 15. stoletja, ki se dviguje nad portalom, tudi v notranjosti hrani pomembna umetniška pričevanja, med katerimi poslikavo križanja, ki jo je ustvaril Pellegrino da S. Daniele (1467-1547). Katedrala svetega Štefana je simbol furlanskosti, saj predstavlja najvidnejši znak oblasti konkordijskih škofov (ti so zaradi svoje pomembnosti na javnih zasedanjih sedeli desno od oglejskega patriarha, ki je bil obenem škof-vladar in vojvoda Domovine Furlanije) nad mestom in ozemljem škofije.

Z zgodovino katedrale je povezano tudi čaščenje **čudežne vode konkordijskih mučencev**, ki so jo nekdanje razdeljevali v stekleničkah. V kapeli mučencev ob levi ladji katedrale je shranjena žara z njihovimi kostmi in napisom »AQUA - DEVOT(tis) – SALUT(em) RECUPERA(t) 1508« oziroma »Ta voda vernikom povrne zdravje«. V preteklosti je namreč prišlo do iztekanja vode iz kosti mučencev. Po skrbno dokumentiranem izročilu ima ta voda za vernike čudežno moč. O teh čudežnih dogodkih priča tudi platno, ki ga je za katedralo naslikal Padovanino (1588-1648), na katerem je upodobljeno razdeljevanje čudežne vode.

Concordia, katedrala svetega Štefana

Relikvije mučencev svetnikov, katedrala v Concordii Sagittarii

POT OB REKI LEMENE

Del te tekočine je še danes viden v osmerokotni stekleni viali, ki je del zaklada, shranjenega v katedrali, posvečeni svetim mučencem; ta tekočina je bila zbrana januarja 1870, ko je iztekala iz kosti med prvim vatikanskim koncilom. Čudež je povezan s fazo prvega pokristjanjevanja furlanskega ozemlja, za katerega je bila Concordia upravno, kulturno in duhovno središče zahodno od Tilmenta.

Le nekaj korakov od katedrale se dviguje **palača konkordijskega škofa/ Palàs del Vèscul dhe Cuncuàrdhia**, zgradba iz 15. stoletja, ki stoji skoraj nasproti občinski palači, na vogalu ulice Via Roma. Danes predstavlja palača končno stavbo v nizu zaporedno grajenih zgradb, ki gledajo na zahodni breg Lemene. Na zunanji fasadi iz vidne opeke je dvoje velikih vrat in številna okna, ki so v pritličju preprosta, šilasta dvodelna s prečnikom, v prvem nadstropju pa obdana z okvirji, ki so v zgornjem delu zaključeni s trolistnimi loki, z marmornimi profili in nazobčano okrašenimi okenskimi policami. Čeprav so konkordijski škofi svoj sedež v začetku 14. stoletja preselili v bližnji Portogruaro, so to stavbo verjetno uporabljali za upravne in pravne namene.

Za seboj zapustimo staro mestno jedro Concordie in po 3 kilometrih prispemo do **zaselka Cavanella** z majhnim **Etnografskim muzejem v Cavanelli/Cavanèa**, ki hrani pričevanja iz vsakdanjega življenja na območju Concordie in tipično kmečko orodje.

Z območja Concordie Sagittarie se pot ob **reki Lemeni** na odkrivanje furlanske dediščine nadaljuje, dokler ne zavije proti svetilniku v Bibionu. Tukaj se lahko potopimo v podeželsko okolje s slikovito naravo ter se podamo po podeželskih in poljskih cestah, kolesarskih stezah in pešpoteh ter asfaltiranih cestah.

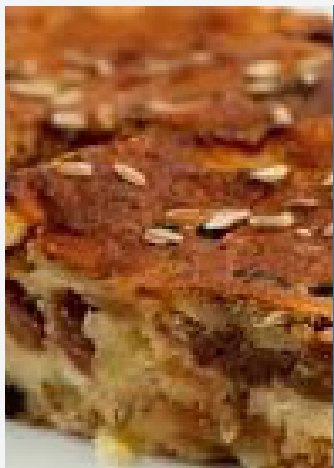

Concordia, nekdanja škofija

Navodila za pot do
Etnografskega muzeja v
Cavanelli

TRADICIONALNE FURLANSKE JEDI V VZHODNEM VENETU

PINSA - San Giorgio al Tagliamento

SESTAVINE

400 g rumene koruzne moke,
600 g moke tip 00, 100 g masla,
1,6 l vrelega mleka, 150 g sladkorja, 1
vrečka kvasa, 250 g orehovih jedrc,
200 g rozin, namočenih v žganju,
100 g na koščke narezanih mehkih
suhih fig, 100 g pinjol, 2 jabolki, janeževa
semena,
nastrgana limonina lupinica, 2 jajci,
30 g masla, ščepec soli, 1 l mleka, 1/2
kozarčka žganja.

PRIPRAVA

Dobro premešamo obe vrsti moke, sladkor in
vrečko kvasa. Maslo stopimo v vrelem mleku
in tako nastalo zmes postopoma dolivamo
moki, pri tem pa mešamo in pazimo, da
ne nastajajo grudice. Dodamo vse ostale
sestavine, premešamo in pustimo počivati
eno uro. Namastimo pekač ali model za
peko. Vanj nadevamo testo, ga prekrijemo
s tanko narezanimi jabolčnimi rezinami
in potresemo s sladkorjem. Postavimo v
ogreto pečico na 180 °C in pečemo 1 uro.
Preden postrežemo, pustimo ohladiti.

OCVRTI ŽABJI KRAKI - San Michele al Tagliamento

SESTAVINE ZA 4 OSEBE

1 kg očiščenih žab, šalotka, žajbelj,
rožmarin, oljčno olje, sol, črni poper v
zrnju.

Za testo: 150 g bele moke, 5 jajčnih
rumenjakov, muškatni orešček, sol.

PRIPRAVA

Žabe razporedimo po velikem krožniku v
enem sloju. Potresemo jih z olupljeno in
seseklano šalotko, ščepecem soli, ščepecem
popra ter lističi, ki smo jih osmukali z vejice
žajblja in rožmarina. Pokrijemo krožnik s
prozorno folijo in ga postavimo na hladno
ter pustimo marinirati najmanj 6 ur. Pred

cvrtjem pripravimo testo. Rumenjake
zmešamo z moko, ščepecem soli in
naribanim muškatnim oreščkom. Zmes
razredčimo z 250 g hladne vode in pustimo
počivati približno 10 minut.

Medtem damo na štedilnik ponev za cvrtje
z obilo olja in olje segrejemo. Po nekaj
žabjih krakov naenkrat pomočimo v testo,
tako da jih testo v celoti prekrije, nato pa
jih damo v vroče olje. Najprej jih cvremo
na zmernem ognju, ko so skoraj pečeni, pa
ogenj povečamo, da se zlato zapečejo. S
papirnato brisačo popivnemo odvečno olje
in jih še vroče postrežemo.

RASSIN (RAČJI) GOLAŽ - Gruaro

SESTAVINE ZA 4 OSEBE

700 g na kose narezanega račjega mesa,
1/2 čebule, timijan, rožmarin, žajbelj,
poper, sol, 1/2 kozarca črnega vina,
1 žlica ekstra deviškega oljčnega olja.

PRIPRAVA

Vzamemo ponev in v njej popražimo na koščke narezano ali seseklano čebulo z žlico ekstra deviškega oljčnega olja. Dodamo na kose narezano račje meso in začnemo kuhati na srednje močnem do šibkem ognju. Zatem dodamo timijan, žajbelj, poper, sol in črno vino ter kuhamo še vsaj 30 minut, pri tem pa golaž ves čas preverjamo in občasno premešamo.

OMLETA Z VIDISONI (VRŠIČKI DIVJEGA HMELJA) - Teglio Veneto

SESTAVINE ZA 3 OSEBE

6 jajc, 500 g hmeljevih vršičkov, polovica mlade bele čebule, 3 žlice mleka, pol žličke kvasa (za sladice), 3 žlice naribanega parmezana, 15 g masla, 2 žlici olja, sol po potrebi.

PRIPRAVA

Očistimo hmeljeve vršičke in jih blanširamo v slanem kropu 4-5 minut, nato jih odcedimo in pustimo ohladiti. Olupimo čebulo in jo drobno sesekljam. V ponvi, najbolje taki s premazom proti sprijemanju, segrejemo maslo z oljem, dodamo čebulo in jo pražimo na šibkem ognju. Ko čebula oveni, dodamo hmeljeve

vršičke in jih dušimo približno deset minut. Medtem v skodelico ubijemo jajca, jih solimo in dobro stepemo z vilicami. Med mešanjem dolijemo mleko ter dodamo kvas in nazadnje parmezan. Ko so hmeljevi vršički pripravljene in še vroči, prilijemo jajčno zmes. Pustimo, da omeleta na eni strani zakrknje, nato pa jo s pomočjo pokrova ali krožnika obrnemo in jo vrnemo v ponev, da se speče še na drugi strani. Pečena je, ko je na obeh straneh zlato zapečena.

RAŽNJIČI IZ BISATA (JEGULJE) - Cintello

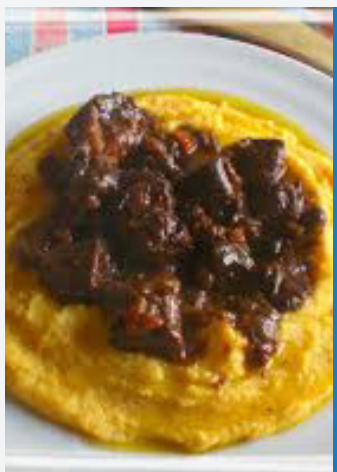
SESTAVINE ZA 4 OSEBE

2 jegulji po 400 g, nekaj lovorovih listov,
nerafinirana morska sol

PRIPRAVA

Očistimo jegulje, pri tem pa jim pustimo
kožo in jih narežemo na 6 cm velike kose.
Kose jegulje nabodemo na lesene palčke,

vmes pa vstavimo lovorove liste. Ražnjiče
spečemo na žaru z odprtim ognjem.
Pečemo jih 25 minut, pri tem pa jih vsakih
5 minut obrnemo. Solimo jih tik preden jih
postrežemo.

MUŠJI (OSLOVSKI) GOLAŽ - Teglio Veneto

SESTAVINE ZA 8 OSEB

1 kg na kose narezanega oslovskega
mesa, 750 ml črnega vina, 2 čebuli,
2 korenja, 2 stebli zelene, 2-3 lovorovi
listi, 1 strok česna, 5-6 zrn popra, 1 vejica
rožmarina, 5 listov žajblja, 75 g masla,
ekstra deviško oljčno olje, sol, poper, juha
in moka po potrebi.

PRIPRAVA

Sesekljam čebulo, korenje, dve stebli
zelene. Izdelamo vrečico iz gaze, vanjo
damo zdrobljene lovorove liste, strok
česna in poper ter jo zašijemo. V posodo
nalijemo vino, vanj vstavimo pripravljeno
vrečico, na koščke narezano zelenjavo
in oslovsko meso. Posodo pokrijemo
in pustimo marinirati na hladnem
najmanj en dan, pri tem pa meso
občasno premešamo. Meso vzamemo iz

marinade, pri tem pa vino precedimo in
ga shranimo. Drobno sesekljam korenje,
čebulo, steblo zelene, rožmarin in žajbelj.
Kose mesa osušimo na papirnati brisači
in rahlo pomokamo. Stopimo maslo z
oljem, po možnosti v glineni posodi, in na
njem dobro popražimo meso. Dodamo
sesekljano zelenjavo, solimo, popoprmo
in zalijemo z dvema kozarcema vina, ki
nam je ostalo od marinade. Kuhamo na
močnem ognju, dokler vino ne pohlapi.
Zalijemo z zajemalko vroče juhe, znižamo
ogenj in posodo pokrijemo s pokrovko.
Golaž kuhamo, dokler se meso ne zmešča
(približno 4 ure), pri tem pa po potrebi
dolivamo juho in večkrat premešamo.
Postrežemo vroče z omako in okusno,
vročo polento.

Ta vodnik je sad priredbe pomembnega raziskovalnega dela, ki sta ga opravila dva strokovnjaka furlanske dediščine:

VINCENZO GOBBO

Kot pripadnik ene najstarejših družin iz Teglia Veneta je znal združiti svoje konjičke z delom. Arheolog po poklicu je diplomiral iz srednjeveške arheologije na Univerzi Ca' Foscari v Benetkah, kjer je kasneje doktoriral iz srednjeveške umetnostne zgodovine. Njegove poklicne dejavnosti so tako razpete med arheološkimi izkopavanji in preučevanjem srednjeveškega in postsrednjeveškega tabelnega slikarstva v sodelovanju s pristojnimi zavodi v Furlaniji in Venetu. Od nekdaj se zanima za dinamiko poselitve vzhodnega Veneta in zahodne Furlanije v rimski in srednjeveški dobi, pri čemer preučuje predvsem vidike, povezane s srednjeveško umetnostjo v oglejskem patriarhatu, krajinsko arheologijo, človeške naselbine in srednjeveške nižinske obrambne sisteme.

CLAUDIO ROMANZIN

Strokovnjak furlanske zgodovine, jezika, kulture in tradicij, doma iz kraja San Daniele del Friuli (Videm, 1965), je bil na svoji študijski poti razpet zlasti med Spilimbergom (Pordenone) in Vidmom. Opustil je novinarstvo, v katerem se je kalil najprej pri dnevniku Messaggero Veneto, nato pri Gazzettinu, sedaj pa se že vrsto let posveča kulturnim projektom tako v šolah kot v javni upravi. Med drugim poučuje tudi furlanščino na tečajih, ki jih prireja SFF (Furlansko filološko društvo), najpomembnejši organ na tem področju. Napisal je približno dvajset monografij o temah lokalnega značaja. Koordinira pripravo in vsebino lokalnega časopisa »Il Barbacian«.

Poleg Claudia Romanzina in Vincenza Gobba gredo zahvale tudi številnim drugim lokalnim strokovnjakom, ki so sodelovali pri sestavi tega vodnika. Zahvaljujemo se tudi Občini San Michele al Tagliamento in kulturnemu društvu »Il Tilment«.

*De un durmì pi fuàrt
l'è el durmì dea muàrt
Ma noi no sen ciar da timpieràta
sen aria favià de fòuc fiesta
Sen tut chel che scùns 'a nuot
e no sen puòc*

Daniela Turchetto - Cuncuardia

*Najtrdnejši sen
je sen smrti.
Toda mi nismo otroci vihre,
smo zrak, ognjene iskre, zabava.
Smo vse tisto, kar skriva noč
in to ni malo.*

(pesem je napisana v eni od različic furlanskega jezika, ki se uporablja v vzhodnem Venetu)

VeGAL je razvojna agencija, ustanovljena kot neprofitno društvo s statusom pravne osebe zasebnega prava, ki so jo leta 1995 ustanovili najbolj reprezentativni javni in zasebni subjekti na območju severovzhodnega Veneta.

Poslanstvo agencije je prizadevati si za razvoj vzhodnih Benetk z medsektorskimi akcijami, ki bodo popestrile lokalno ponudbo, povezale vodilne gospodarske sektorje na območju in okrepile lokalno kulturno identiteto.

Ta objava je nastala kot del projekta sodelovanja Interreg med Slovenijo in Italijo (2014 - 2020) z naslovom PRIMIS, katerega partner je VeGAL in ki si kot cilj zastavlja vrednotenje jezikovne, kulturne in naravne dediščine furlanske, slovenske in cimbrijske jezikovne manjšine. Na našem ozemlju smo se osredotočili na vrednotenje furlanske jezikovne in kulturne manjšine.

Ta objava je izveček iz popisa furlanske snovne in nesnovne dediščine v vzhodnem Venetu, ki sta ga opravila Vincenzo Gobbo in Claudio Romanzin, z dragocenim sodelovanjem lokalnih društev za zaščito in promocijo furlanske jezikovne manjšine ter občinskega sveta za furlansko dediščino v kraju San Michele al Tagliamento.

Interreg

UNIONE EUROPEA
EVROPSKA UNIJA

ITALIA-SLOVENIJA

PRIMIS

Progetto strategico co-finanziato dal Fondo europeo di sviluppo regionale
Strateški projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj

www.ita-slo.eu/primis

